

Форма № Н - 3.04

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра **патологічної фізіології**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

проф. І.С. Гриценко

“ _____ ” _____ 2012 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Патоморфологія з секційним курсом

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки 6.120102 Лабораторна діагностика

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність 6.120102 Лабораторна діагностика

(шифр і назва спеціальності)

факультет Медико-фармацевтичний

(назва інституту, факультету, відділення)

Харків 2012 – 2013 рік

Робоча програма з ПАТОМОРФОЛОГІЇ З СЕКЦІЙНИМ КУРСОМ для студентів
(назва навчальної дисципліни)
за напрямом підготовки “Лабораторна діагностика”, спеціальністю 6.120102 –
«Лабораторна діагностика».
„___” _____, 20__ року- 16 с.

Розробники: зав. каф. патологічної фізіології, д.мед.н., проф. Н.М. Кононенко, д.мед.н., проф.
Т.І. Тюпка, к.мед.н., доц. І.І. Шевцов

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри патологічної фізіології

Протокол від. “___” _____ 20__ року № ___

Завідувач кафедри патологічної фізіології

_____ (проф. Кононенко Н.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“___” _____ 20__ року

Схвалено цикловою методичною комісією медико-фармацевтичного циклу

Протокол від. “___” _____ 20__ року № ___

“___” _____ 20__ року Голова комісії _____ (проф. Залюбовська О.І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4,58	Галузь знань <u>1201 Медицина</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки <u>6.120102 Лабораторна діагностика</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): <u>Лабораторна діагностика</u> (4,0)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		2-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 150		4-й	5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: 4-й семестр аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента — 0,8 5-й семестр аудиторних – 1,4 самостійної роботи студента — 3,0		Лекції	
	23 год.	8 год.	
	Практичні		
	34 год.	16 год.	
	Самостійна робота		
	18 год.	51 год.	
	Індивідуальні завдання: — год.		
Вид контролю: Письмовий залік			
Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить для денної форми навчання — 1,2 (81 / 69).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета

- дати системні знання про загальні закономірності виникнення і розвиток різних патологічних процесів;
- морфологічний аналіз усіх ланок патогенезу патологічних станів;
- сприяти формуванню поняття складності і діалектики взаємовідношень шкідливих та захисно-приспосувальних механізмів патологічних процесів і їх мінливості на різних стадіях хвороб;
- забезпечити теоретичну базу для подальшого вивчення інших медико-біологічних дисциплін навчального плану: біохімії, фармакології, клінічної фармації, долікарської медичної допомоги, фармакотерапії і ряду фармацевтичних дисциплін.

Завдання - закласти основи вивчення студентами клінічної лабораторної діагностики, патологічної фізіології, мікробіології, біохімії, фармакології, клінічної фармації, фармакотерапії, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати знання з патоморфології в процесі подальшого навчання й у професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати** морфологічні ознаки, основи етіології, патогенезу та саногенезу основних синдромів і найбільш поширених захворювань; **вміти** описувати та діагностувати патоморфологічні препарати.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Загальна патоморфологія (частина 1)

Тема 1. Патоморфологія: об'єкт, методи вивчення. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни.

Тема 2. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.

Тема 3. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія. Ішемія. Стаз. Крововилив. Кровотеча. Лімфостаз. Морфологічні порушення периферичного кровообігу. Тромбоз. Емболія. Інфаркт. Шок. ДВЗ-синдром.

Тема 4. Запалення. Морфологічні прояви гострого запалення. Клітинні та молекулярні механізми гострого запалення.

Тема 5. Запалення. Морфологічні прояви хронічного запалення. Клітинні та молекулярні механізми хронічного запалення.

Тема 6. Пренатальна патологія. Гаметопатії. Синдром Дауна. Синдром Патау. Синдром Едвардса. Синдром Шерешевського-Тернера. Синдром Клайнфельтера.

Тема 7. Пренатальна патологія. Гаметопатії. Синдром «котячого крику». Синдром Марфана. Муковісцидоз. Фенілкетонурія.

Тема 8. Ембріопатії. Фетопатії. Найважливіші вади розвитку.

Тема 9. Спадкові та набуті імунодефіцити.

Змістовий модуль 2. Загальна патоморфологія (частина 2)

Тема 1. Реакції гіперчутливості. Алергія. Клітинні та молекулярні механізми алергії. Морфологічні прояви алергічних хвороб. набряк Квінке. Анафілактичний шок.

Тема 2. Автоімунна патологія. Клітинні та молекулярні механізми автоімунного ушкодження. Морфологічні прояви системних автоімунних хвороб.

Тема 3. Порушення тканинного росту. Гіпертрофія. Гіперплазія. Атрофія. Регенерація. Пухлини

Тема 4. Патологія обміну вуглеводів. Цукровий діабет. Патологія обміну жирів.

Ожиріння.

Тема 5. Перинатальна патологія. Недоношеність, незрілість, переношеність.

Тема 6. Асфіксія. Пологова травма. Пневмопатії. Гемолітична хвороба новонароджених.

Тема 7. Порушення вмісту тканинної рідини.

Тема 8. Вісцеральні мікози. Актиномікоз.

Тема 9. Пухлини окремих органів.

Модуль 2

Змістовий модуль 3. Спеціальна патоморфологія (частина 1)

Тема 1. Патологія системи червоної крові. Анемія. Еритроцитоз.

Тема 2. Патологія системи білої крові. Лейкоз.

Тема 3. Патологія судин. Атеросклероз. Гіпертонічна хвороба.

Тема 4. Патологія серця. Ішемічна хвороба серця.

Тема 5. Патологія шлунково-кишкового тракту. Гастрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки.

Тема 6. Кардіоміопатії.

Тема 7. Цереброваскулярні захворювання.

Тема 8. Професійні хвороби. Пневмоконіози.

Тема 9. Професійні хвороби, що викликаються хімічними чинниками.

Тема 10. Професійні хвороби, що викликаються фізичними чинниками.

Тема 11. Професійні хвороби, що викликаються біологічними виробничими чинниками.

Змістовий модуль 4. Спеціальна патоморфологія (частина 2)

Тема 1. Патологія печінки. Жовтяниця. Печінкова недостатність.

Тема 2. Патологія нирок та сечовидільної системи. Ниркова недостатність.

Тема 3. Патологія системи дихання. Бронхіт. Пневмонія. Бронхіальна астма.

Тема 4. Патологія ендокринної системи.

Тема 5. Патологія кістково-суглобової системи

Тема 6. Інфекційні захворювання. Туберкульоз.

Тема 7. Інфекційні захворювання. Сальмонельоз.

Тема 8. Інфекційні захворювання. Дифтерія.

Тема 9. Інфекційні захворювання. Менінгококова інфекція.

Тема 10. Інфекційні захворювання. Грип.

Тема 11. Інфекційні захворювання. Вірусний гепатит.

Тема 12. Інфекційні захворювання. Поліомієліт.

Тема 13. Інфекційні захворювання. Краснуха.

Тема 14. Інфекційні захворювання. Епідемічний паротит.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	л а б	і н д	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Загальна патоморфологія (частина 1)						
Тема 1. Патоморфологія: об'єкт, методи вивчення. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни.	3	1	2			
Тема 2. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.	3	1	2			
Тема 3. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія. Ішемія. Стаз. Крововилив. Кровотеча. Лімфостаз. Морфологічні порушення периферичного кровообігу. Тромбоз. Емболія. Інфаркт. Шок. ДВЗ-синдром.	7	3	4			
Тема 4. Запалення. Морфологічні прояви гострого запалення. Клітинні та молекулярні механізми гострого запалення.	5	2	3			
Тема 5. Запалення. Морфологічні прояви хронічного запалення. Клітинні та молекулярні механізми хронічного запалення.	5	2	3			
Тема 6. Пренатальна патологія. Гаметопатії. Синдром Дауна. Синдром Патау. Синдром Едвардса. Синдром Шерешевського-Тернера. Синдром Клайнфельтера.	5	1	1			3

Тема 7. Пренатальна патологія. Гаметопатії. Синдром «котячого крику». Синдром Марфана. Муковісцидоз. Фенілкетонурия.	2					2
Тема 8. Ембріопатії. Фетопатії. Найважливіші вади розвитку.	4		1			3
Тема 9. Спадкові та набуті імунодефіцити.	3		1			2
Змістовий модуль 2. Загальна патоморфологія (частина 2)						
Тема 1. Реакції гіперчутливості. Алергія. Клітинні та молекулярні механізми алергії. Морфологічні прояви алергічних хвороб. набряк Квінке. Анафілактичний шок.	6	3	3			
Тема 2. Автоімунна патологія. Клітинні та молекулярні механізми автоімунного ушкодження. Морфологічні прояви системних автоімунних хвороб.	6	3	3			
Тема 3. Порушення тканинного росту. Гіпертрофія. Гіперплазія. Атрофія. Регенерація. Пухлини	9	4	5			
Тема 4. Патологія обміну вуглеводів. Цукровий діабет. Патологія обміну жирів. Ожиріння.	6	3	3			
Тема 5. Перинатальна патологія. Недоношеність, незрілість, переносеність.	2					2
Тема 6. Асфіксія. Пологова травма. Пневмопатії. Гемолітична хвороба новонароджених.	3		1			2
Тема 7. Порушення вмісту тканинної рідини.	3		1			2
Тема 8. Вісцеральні мікози. Актиномікоз.	2					2
Тема 9. Пухлини окремих органів.	1		1			
Усього годин	75	23	34			18
Модуль 2						
Змістовий модуль 3. Спеціальна патоморфологія (частина 1)						
Тема 1. Патологія системи червоної крові. Анемія. Еритроцитоз.	3,5	0,5	2			1
Тема 2. Патологія системи білої крові. Лейкоз.	2,5	0,5	1			1
Тема 3. Патологія судин. Атеросклероз. Гіпертонічна хвороба.	3	1	2			
Тема 4. Патологія серця. Ішемічна хвороба серця.	3	1	2			
Тема 5. Патологія шлунково-кишкового тракту. Гастрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки.	2	1	1			
Тема 6. Кардіоміопатії.	2					2
Тема 7. Цереброваскулярні захворювання.	3					3
Тема 8. Професійні хвороби. Пневмокониоз.	3					3
Тема 9. Професійні хвороби, що викликаються хімічними чинниками.	5					5

Тема 10. Професійні хвороби, що викликаються фізичними чинниками.	5				5
Тема 11. Професійні хвороби, що викликаються біологічними виробничими чинниками.	5				5
Змістовий модуль 4. Спеціальна патоморфологія (частина 2)					
Тема 1. Патологія печінки. Жовтяниця. Печінкова недостатність.	4	1	2		1
Тема 2. Патологія нирок та сечовидільної системи. Ниркова недостатність.	4	1	1		2
Тема 3. Патологія системи дихання. Бронхіт. Пневмонія. Бронхіальна астма.	4	1	1		2
Тема 4. Патологія ендокринної системи.	5	1	2		2
Тема 5. Патологія кістково-суглобової системи	3		2		1
Тема 6. Інфекційні захворювання. Туберкульоз.	2				2
Тема 7. Інфекційні захворювання. Сальмонельоз.	2				2
Тема 8. Інфекційні захворювання. Дифтерія.	2				2
Тема 9. Інфекційні захворювання. Менінгококова інфекція.	2				2
Тема 10. Інфекційні захворювання. Грип.	2				2
Тема 11. Інфекційні захворювання. Вірусний гепатит.	2				2
Тема 12. Інфекційні захворювання. Поліомієліт.	2				2
Тема 13. Інфекційні захворювання. Краснуха.	2				2
Тема 14. Інфекційні захворювання. Епідемічний паротит.	2				2
Усього годин	75	8	16		51
Усього	150	31	50		69

5. Теми практичних занять

МОДУЛЬ І: Загальна патоморфологія

№ з/п	Тема	Години
1	Патоморфологія: об'єкт та методи вивчення. Смерть. Стадії смерті. Ознаки клінічної та біологічної смерті. Посмертні зміни.	4
2	Пошкодження клітини. Паренхіматозна дистрофія. Мезенхімальна дистрофія. Змішана дистрофія. Некроз. Апоптоз.	4
3	Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальне та венозне повнокрів'я. Ішемія. Стаз. Тромбоз. Емболія. Інфаркт. Кровотеча, крововилив. Шок. Синдром дисемінованого внутрішньосудинного зсідання крові.	4
4	Гостре запалення: етіологія, класифікація. Клітинні механізми гострого запалення. Морфологічні прояви гострого запалення.	3
5	Хронічне запалення: етіологія, класифікація. Клітинні механізми хронічного запалення. Морфологічні прояви хронічного запалення	3
6	Реакції гіперчутливості: етіологія, класифікація, клітинні механізми. Морфологічні прояви алергічних хвороб. Морфологічні прояви аутоімунних хвороб.	3
7	<i>Секційне заняття №1</i>	4
8	Порушення тканинного росту. Гіпертрофія. Гіперплазія. Атрофія. Регенерація. Пухлини. Класифікація пухлин. Найчастіші види пухлин.	3
9	Патологія обміну жирів. Ожиріння. Патологія обміну вуглеводів. Цукровий діабет. Морфологічні прояви та ускладнення цукрового діабету.	3
10	Підсумковий модульний контроль	3
РАЗОМ:		34

МОДУЛЬ 2: Спеціальна патоморфологія

№ з/п	Тема	Години
1	Патологія системи червоної крові. Анемія. Еритроцитоз. Патологія системи білої крові. Лейкоз.	2
2	Секційне заняття №2	2
3	Патологія судин. Атеросклероз. Гіпертонічна хвороба. Варикозна хвороба.	1
4	Патологія серця. Ішемічна хвороба серця. Серцева недостатність.	1
5	Патологія шлунково-кишкового тракту. Гастрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки. Панкреатит.	1
6	Патологія печінки. Жовтяниця. Гепатит. Цироз печінки. Печінкова недостатність.	1
7	Патологія нирок та сечовидільної системи. Нирково-камінцева хвороба. Пієлонефрит. Гломерулонефрит. Ниркова недостатність.	1
8	Патологія системи дихання. Бронхіт. Пневмонія. Пневмосклероз. Емфізема легень. Пневмоторакс. Ателектаз легень.	1
9	Патологія ендокринної системи. Гігантизм. Акромегалія. Гіпофізарний нанізм. Гіпертиреоз. Гіпотиреоз.	2
10	Патологія кістково-суглобової системи. Остеопороз. Травматичні ушкодження. Артрит. Артроз.	2
11	Підсумковий модульний контроль	2
ВСЬОГО:		16

6. Самостійна робота

МОДУЛЬ I: Загальна патоморфологія

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Пренатальна патологія. Гаметопатії. Синдром Дауна. Синдром Патау. Синдром Едвардса. Синдром Шерешевського-Тернера. Синдром Клайнфельтера.	2
2	Пренатальна патологія. Гаметопатії. Синдром «котячого крику». Синдром Марфана. Муковісцидоз. Фенілкетонурія.	2
3	Ембріопатії. Фетопатії. Найважливіші вади розвитку.	2
4	Перинатальна патологія. Недоношеність, незрілість, переношеність.	2
5	Асфіксія. Пологова травма. Пневмопатії. Гемолітична	2

	хвороба новонароджених.	
6	Спадкові та набуті імунодефіцити.	2
7	Порушення вмісту тканинної рідини.	2
8	Вісцеральні мікози. Актиномікоз.	2
9	Пухлини окремих органів.	2
РАЗОМ:		18

МОДУЛЬ 2: Спеціальна патоморфологія

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Кардіоміопатії.	3
2	Цереброваскулярні захворювання.	3
3	Професійні хвороби. Пневмоконіози.	3
4	Професійні хвороби, що викликаються хімічними чинниками.	3
5	Професійні хвороби, що викликаються фізичними чинниками.	3
6	Професійні хвороби, що викликаються біологічними виробничими чинниками.	3
7	Інфекційні захворювання. Туберкульоз.	6
8	Інфекційні захворювання. Сальмонельоз.	3
9	Інфекційні захворювання. Дифтерія.	3
10	Інфекційні захворювання. Менінгококова інфекція.	3
11	Інфекційні захворювання. Грип.	3
12	Інфекційні захворювання. Вірусний гепатит.	6
13	Інфекційні захворювання. Поліомієліт.	3
14	Інфекційні захворювання. Краснуха.	3
15	Інфекційні захворювання. Епідемічний паротит.	3
РАЗОМ:		51

7. Методи навчання

1. Лекції.
2. Практичні заняття.
3. Секційні заняття.
4. Самостійна робота з використанням підручників, посібників, навчально-методичних рекомендацій, додаткової літератури, Інтернету.

8. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям теми, під час індивідуальної роботи викладача зі студентом для тих тем, які студент опрацьовує самостійно і вони не належать до структури практичного заняття.

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні кожного модулю (залікового кредиту) – 100, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 60 балів, за результатами модульного підсумкового контролю – 40 балів.

Оцінювання поточної навчальної діяльності:

при засвоєнні кожної теми модулю за поточну навчальну діяльність студента виставляються оцінки за 4-ри бальною шкалою.

Традиційна оцінка	Бали
5 – відмінно	3
4 – добре	2
3 – задовільно	1
2 - незадовільно	0

Максимальна кількість, яку може набрати студент при вивченні модуля., розраховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5» на кількість змістових модулів з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу і дорівнює 60 балам.

Мінімальна кількість, яку може набрати студент при вивченні модулю розраховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «3» на кількість змістових модулів з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу і дорівнює 36 балам.

Бали поточного контролю, отримані студентом протягом вивчення змістового модуля, сумуються, сума складає від 18 до 30 балів. Проміжний модульний контроль складається письмово після опрацювання тем змістового

модуля та оцінюється кількістю балів від 18 до 30. Кінцевий результат вивчення змістового модуля, виражений в балах, вираховується як середня величина між сумою балів, отриманих як оцінка поточного контролю, і кількістю балів за проміжний модульний контроль.

Підсумковий модульний контроль здійснюється по завершенню вивчення модулю. До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачених навчальною програмою, та при вивченні модулю набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. Форма проведення підсумкового контролю стандартизована і включає контроль теоретичної і практичної підготовки. Максимальна кількість балів підсумкового контролю дорівнює 40. Підсумковий модульний контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 24 балів.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота										Сума	
Модуль №1											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Підсумковий модуль	60-100	
1-3	1-3	1-3	1-3	1-3 18-30	1-3	1-3	1-3	1-3 18-30	24-40		
Поточне тестування та самостійна робота										Сума	
Модуль №2											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	Підсумковий модуль	60-100
1-3	1-3	1-3	1-3	1-3 18-30	1-3	1-3	1-3	1-3 18-30	24-40		

Оцінювання дисципліни. Оцінка А, В, С, D, Е виставляється лише студентам, яким зараховані усі модулі з дисципліни. Кількість балів, яку студент набрав з дисципліни, визначається як середнє арифметичне кількості балів з модулів дисципліни. Оцінка з дисципліни FX, F виставляється студентам, яким не зараховано хоча б один модуль з дисципліни після завершення її вивчення.

Оцінка FX («2») виставляється студентам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але не склали модульний підсумковий контроль. Вони мають право на повторне складання підсумкового модульного контролю не більше 2 разів під час зимових канікул та впродовж 2 (додаткових) тижнів після закінчення весняного семестру за графіком, затвердженим ректором.

Студенти, які одержали оцінку F по завершенню вивчення дисципліни (не виконали навчальну програму хоча б з одного модулю, або не набрали за поточну навчальну діяльність з модулю мінімальну кількість балів), повинні пройти повторне навчання за індивідуальним навчальним планом.

Студенти, які бажають підвищити загальний рейтинг з дисципліни, складають екзамен. До екзамену допускаються лише ті студенти, які своєчасно були допущені до підсумкових модульних контролів у всіх модулях вивчення дисципліни та успішно їх склали. Заява про складання екзамену надається студентом до деканату не пізніше останнього дня періоду контрольних заходів на курсі. Екзамен проводиться на першому тижні нового навчального періоду взимку, або на першому тижні після контрольних заходів влітку. Шкала оцінювання екзаменів відповідає шкалі оцінювання, що наведена вище.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

1. Мультимедійні лекції.
2. Інформаційні плакати і таблиці.
3. Методичні рекомендації за темами.
4. Посібник для практичних занять з патологічної анатомії.
5. Індивідуальні варіанти білетів з питаннями модульного заліку.

11. Рекомендована література

Базова:

1. Березнякова М.Е., Залюбовская О.И., Литвинова О.Н. / Основы патологической анатомии: Учеб. пособ. к лабор. занат. для студ. высш. фармац. учеб. завед. и фармац. ф-тов высш. мед. учеб.завед. III-IV уров. аккред. - Х.: Изд-во НФаУ, 2008. - 232 с.
2. В.Г.Шлопов / Патологічна анатомія. Підручник. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 768 с., іл.
3. Пальцев М.А., Аничков Н.М. / Патологическая анатомия: Учебник. В 2-х т. Т.1. - М.: Медицина, 2000. - 528с.: ил.
4. Пальцев М.А., Аничков Н.М. / Патологическая анатомия: Учебник. В 2-х т. Т.2, ч. I. - М.: Медицина, 2001. - 736 с.: ил.
5. Пальцев М.А., Аничков Н.М. / Патологическая анатомия: Учебник. В 2-х т. Т.2, ч. II. - М.: Медицина, 2001. - 680 с.: ил.

Допоміжна:

1. Пальцев М.А., Пономарев А.Б., Берестова А.В. / Атлас по патологической анатомии. - 3-е изд., стереотипное. - М.: Медицина, 2007. - 432 с.: ил.
2. Серов В.В., Пальцев М.А., Ганзен Т.Н. / Руководство к практическим занятиям по патологической анатомии. - М.: Медицина, 1998. - 544 с., ил.

12. Інформаційні ресурси

1. Програма курсу “Патоморфологія з секційним курсом”.

2. Бібліотека Національного фармацевтичного університета.
3. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка.
4. Спеціалізовані медико-біологічні портали Інтернета.